

Op welke bodem groeit mijn visie?

In het kader van dit topic wordt weggedroomd zoals de titel van sommige artikelen al aangeeft. Waar het om draait in ons vak hangt erg af van welke bril we opzetten. In dit stuk is dat de filosofische bril. Dat kan ook niet anders als je interesse daar ligt en je ook nog in je opleiding les hebt gehad van een goeroe op dat gebied. En dan blijkt dat je toch iets mist. Je gaat op zoek en vindt... Daarover gaat dit artikel.

TEKST MARTINUS WAAL FOTO'S ANITA RIEMERSMA

alles te maken had, dat de mens geen machine is, dat we in relatie staan tot de wereld, dat je heel veel lichamen hebt, een object-lichaam, subject-lichaam en relationeel lijf. Prachtige lessen die me altijd bij gebleven zijn en die ik pas veel later ben gaan snappen. Zijn boek *Filosofie van de bewegingswetenschappen* (1989) is een aanrader voor wie die filosofische interesse heeft. Van alle mooie woorden bleef als bodem voor mijn visie op bewegingsonderwijs het zinnetje 'de dialoog tussen mens en wereld' over. Uitwerkingen van deze relationele visie op bewegingsonderwijs gebeurt door pedagogen vanuit de menskant en door vakspecialisten vanuit de wereldkant, waarbij ze geregeld gebruikmaken van elkaars motieven. Bij de één staat de persoonlijke ontwikkeling centraal (uniciteit) en bij de ander het aanleren van een culturele bewegingsvorm (de koprol). Uiteindelijk wordt er een compromis gevonden dat, afhankelijk van de maatschappelijke belangen van de beleidsmakers, meer naar het kind of meer naar de sport neigt.

Wat ik mis?

Wat ik mis, in de mij bekende visies op bewegen, is een uitwerking van 'de dialoog' zelf, datgene wat er gebeurt tussen mens en wereld. Wat is het geheim dat niet bij het individu hoort en ook niet bij de omgeving, maar ertussen zit en voor de verbinding zorgt? Het geheim is misschien de gebeurtenis van de activiteit die plaatsvindt. Als ik aan het bewegen/sporten ben, dan ben ik onderhevig aan krachten, ideeën, beelden die ik achteraf niet meer 'terug kan halen'. De pedagogen en de

In 1974 werd ons op de opleiding duidelijk gemaakt dat je eigen visie op bewegingsonderwijs gegrond moest zijn op een vruchtbare bodem van allerlei filosofische overwegingen rond om de mens, de wereld, het lichaam, het bewegen. Onze docent, Jan Tamboer, nam ons mee naar een filosofische wereld, waar we maar weinig van snapten, maar wel die we wel boeiend vonden. De twijfel over de waarheid, dat alles met

humaan biologen zoeken 'dit mysterie' ergens in de binnenkant van het lijf; veel sporttrainers zoeken het aan de buitenkant van het lijf, in de uitvoeringswijze (de vorm van het lijf). Maar bij beide mis ik iets. De activiteit 'mikken op de basket' is meer dan wat het lijf doet en is ook meer dan een optelsom van lijf, bal en basket. Een goede schutter weet, voelt en ziet of het schot er ingaat. De ervaring van de balbaan richting basket, de weg van de bal tussen hand en basket. Een ieder die ooit een mooi doelpunt heeft gemaakt herkent die gebeurtenis. Op zoek naar woorden om de kern van 'de dialoog tussen mens en wereld' te beschrijven, moet ik denken aan een filosofische uitspraak: 'waarover men niet kan spreken, daarover moet men zwijgen'. Misschien is de kern van bewegen wel niet in woorden te vangen en daarom praten we maar over de mens en zijn wereld. Het unieke van bewegen is dat het altijd éénmalig is, elke beweging is weer anders. Natuurlijk lijken de vijf schoten op de basket wel op elkaar, maar toch is geen schot hetzelfde. Ik zie de kleindochter van anderhalf jaar telkens weer die toren omgooien, heen en weer rijden met de poppenkar, op de bank klimmen en weer eraf glijden, eindeloos blijft ze bewegen. Zij kent het geheim van bewegen, misschien wel omdat ze de woorden mist. Als de bodem voor het begrijpen van bewegen niet in woorden te vangen is, moeten we er dan over zwijgen? Of moeten we erkennen dat er iets is wat we proberen te begrijpen, maar altijd onverklaarbaar blijft? Voor het mens-en-wereldperspectief van het bewegen hebben we woorden, maar voor het perspectief van de activiteit zijn ze lastig te vinden.

Wat ik vond: Het prachtige risico van onderwijs

In een zoektocht naar filosofische overwegingen die rekening houden met de onmogelijkheid om het bewegen echt te begrijpen werd ik blij verrast door het nieuwe boek van Gert Biesta: *Het prachtige risico van onderwijs*. De titel van dit boek is al een filosofische uitspraak die me aanspreekt. Het boek is een filosofische beschouwing over de zwakte van onderwijs, namelijk dat we vooraf nooit weten of we het goed gaan doen. Pas in het onderwijsproces zelf zal blijken welke keuzes van de leerlingen en docent passend zijn, rechtvaardig zijn, zinvol zijn. In zijn boek strijdt Biesta tegen onderwijskundigen die denken dat alles vooraf te plannen is en dat je onderwijzers kunt afrekenen op resultaten die kinderen hebben behaald. Dit gemis aan efficiëntie is juist de kracht van onderwijs, omdat er altijd opnieuw gezocht moet worden naar afstemming tussen de vele belangen die op 'het spel' staan. Lesgeven gaat altijd net iets anders dan verwacht. Biesta

eindigt zijn boek met de tekst: *'Zulke wijsheid is met name van belang om te kunnen bevatten dat onze onderwijshandelingen nooit slechts een herhaling zijn van wat in het verleden is gebeurd, maar altijd radicaal openstaan voor de toekomst. We hebben ons oordeelsvermogen harder nodig dan recepten om te kunnen omgaan met deze openheid en dit te doen op een onderwijspedagogische wijze'*. Ook bewegen heeft voor mij deze openheid en daarom is het in principe onmogelijk om vaste doelen te stellen die alleen verwijzen naar de persoon (mens) of alleen naar de samenleving (wereld) of naar beide in een onderling verband. Openheid is meer dan een wisselwerking tussen twee vaste posities. Openheid is wat we meemaken als we aan het bewegen zijn, er ontstaan altijd nieuwe mogelijkheden, die uit het bewegen zelf voortkomen. Zo ontstaat het prachtige risico van bewegingsonderwijs.

Natuurlijk kunnen we in het onderwijs niet zonder doelen, maar die zijn niet leidend voor alle beslissingen die we nemen. Biesta pleit voor openheid, door in het onderwijs telkens opnieuw, in het directe contact met de leerlingen, te kiezen tussen verschillende leerdoelen. De leerdoelen zijn verbonden met drie verschillende domeinen waarin het onderwijs functioneert. Het gaat om de domeinen: subjectivering (su), socialisering (so) en kwalificatie (kw). De docent zal in de praktijk moeten kiezen tussen leerdoelen uit de

Het boek is een filosofische beschouwing over de zwakte van onderwijs, namelijk dat we vooraf nooit weten of we het goed gaan doen

verschillende domeinen, die elkaar niet alleen ondersteunen, maar ook tegenwerken. Daarin zit het prachtige risico van onderwijs, daar waar we een leerdoel realiseren, zorgen we er ook voor dat een ander leerdoel niet gerealiseerd kan worden. Welke overwegingen er in de les meespelen om een keuze te maken tussen de drie domeinen is net zo 'onbegrijpelijk', als de keuze die ik maak tijdens een basketbalspel als ik de bal op een 'speelse wijze' ga afspeelen. De docent zal moeten accepteren dat elk jaar, elke week, elke les bij elk kind het leerproces anders verloopt dan verwacht was. Goed onderwijs is een co-creatie tussen leerlingen onderling en de docent waarbij de doelen in gezamenlijkheid ontstaan. Dit is voor mij de bodem voor mijn visie op bewegingsonderwijs.

Drie domeinen in het bewegingsonderwijs

Tot slot wil ik graag nog een poging wagen om de driedeling van Biesta te verbinden met driedelingen die we in het bewegingsonderwijs tegen kunnen komen. - Kort door de bocht lijkt de indeling van Biesta te verwijzen naar

de filosofische driedeling mens (su), wereld (so) en activiteit (kw).- Opvallend is dat ook Biesta veel aandacht besteedt aan subjectivering en socialisering en weinig schrijft over kwalificering. Voor kwalificering verwijst hij naar de vakgebieden. Als we naar ons vakgebied kijken dan zien we een soortgelijke driedeling is het *Basisdocument VO*: bewegen verbeteren (kw) bewegen regelen (so) en bewegen beleven (su). Ook de driedeling in het boek *Perspectieven op bewegen* (didactiek voor het bewegingsonderwijs in het basisonderwijs) lijkt op de domeinen van Biesta: Organiseren van bewegingssituaties(so), optimaliseren van bewegingssituaties (kw) en ontplooiën bewegingsinitiatieven (su). In de sportstimuleringsmappen van de sportbonden staat de driedeling 'loopt't '(so) 'lukt't'(kw) en leeft't (su). Al dit soort driedelingen in het bewegingsonderwijs lijken er naar te verwijzen dat gymdocenten al langer op zoek zijn naar 'het prachtige risico van onderwijs'. De vraag is natuurlijk wel of Biesta deze verbanden ook zo bedoelt. Daarom raad ik van harte aan het prachtige boek van Biesta zelf te lezen. ■

Literatuur

Biesta, G.(2015) *Het prachtige risico van onderwijs*. Phronese

Tamboer, J. (1989) *Filosofie van de bewegingswetenschappen*. Reed Business

Brinke, G. ten e.a. (2007). *Basisdocument bewegingsonderwijs VO*. Tirion

Berkel, van M. e.a. (2003). *Perspectieven op bewegen*. Publicatiefonds 't Web

Contact

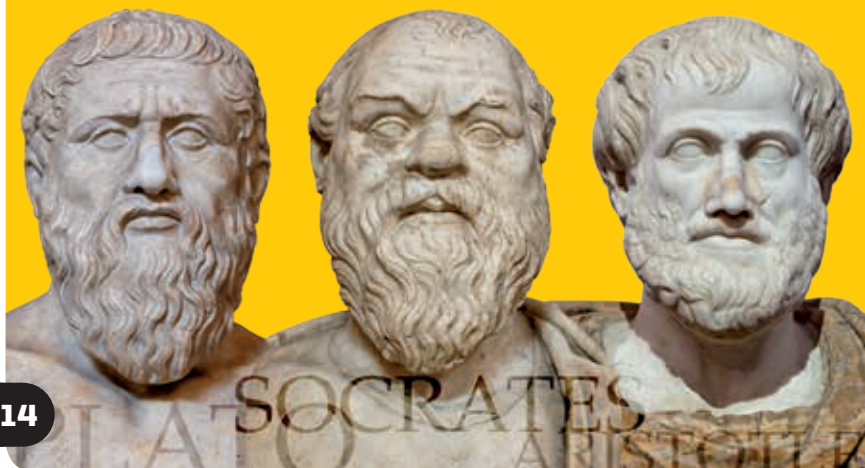
M.Waal@hotmail.com

EN VERDER

Hoe vertel jij je visie?

Hoe vertel jij het belang van bewegingsonderwijs aan anderen? Bij het formuleren van hoofd- en nevendoele maakt het uit voor wie je schrijft. Is de formulering bedoeld voor vakgenoten, beleidsmakers, directeuren?. Daarom hier een oproep.

TEKST CHRIS HAZELEBACH

In het *Basisdocument bewegingsonderwijs voor VO* staat: 'Het bewegingsonderwijs is er op gericht de leerlingen bekwaam te maken voor zelfstandige, verantwoorde, perspectiefrijke en blijvende deelname aan de bewegingscultuur'. Deze doelstelling is in de leerlijnen uitgewerkt tot concrete leerdoelen. Deze vaktaal is voor buitenstaanders soms wartaal. Dit vraagt om een vertaling die niet-deskundigen wel begrijpen. Wij zijn benieuwd op welke wijze collega's hun visie verwoorden aan directeur of ouders. Graag ontvangen wij jullie teksten, die we dan kunnen gebruiken als voorbeeld voor anderen. Bij het vertalen van onze visie naar niet-vakgenoten is het handig om gebruik te maken 'nevendoele', omdat die makkelijker te begrijpen zijn. Bijvoorbeeld van bewegen word je 'socialer', 'gezonder' en 'slimmer'. Bij het legitimeren helpt het om onderscheid te maken tussen bewegen als doel en middel. Gelukkig begrijpen de meeste kinderen wel wat het echte doel is van bewegen: 'Samen genieten van bewegen'. Misschien zijn leerlingen de beste vertalers van onze visie?

Graag ontvangen we jouw visie via onderwijs@kvlo.nl